Stručni rad

RAZREDNIK SPOLNOM NASILNIKU: KADA SUSTAV ZAKAŽE

Jurij Bizjak,

Zavod za gluhe i naglušne Ljubljana

Sažetak

Rad kritički analizira ignoriranje spolnog nasilja u školama te na konkretnom primjeru pokazuje kako školski sustav unatoč jasnim zakonskim obvezama često zakaže. Posebno se ističe položaj razrednika koji ostaje bez stvarne moći za zaštitu žrtava. Analizira se pravni okvir u Sloveniji i predlažu konkretne promjene.

Ključne riječi: spolno nasilje, školski sustav, odgovornost institucija, zaštita žrtava, administrativne prepreke

1. Uvod

Škole rado obrađuju lake teme. Teške teme, među kojima je i spolno nasilje među učenicima, sustav najčešće prešućuje umjesto da ih rješava. Problem nije u nepostojanju takvih slučajeva, nego u činjenici da oni jasno razotkrivaju slabosti sustava: sporost, neodlučnost i strah od posljedica. Umjesto odlučnog djelovanja prevladava tišina.Ovaj rad djelomično je nastao i kao reakcija na odbijanje autorova stručnog izlaganja na konferenciji ravnatelja. Tema nije prihvaćena. Problem time, naravno, nije nestao – ostao je samo izvan javne rasprave.

2.Spolno nasilje: između definicije i stvarnosti

Spolno nasilje obuhvaća svako neželjeno ponašanje kojim se narušava spolna integriteta i dostojanstvo osobe. U školskom kontekstu često se pojavljuje u oblicima koje odrasli olako podcjenjuju: uporno praćenje, uhođenje, zatvaranje u prostore, ograničavanje slobode kretanja i različiti oblici pritiska.Takvi oblici nasilja često ostaju bez adekvatne sankcije. Razlog nije nepostojanje definicija, već nedostatak odlučne i dosljedne primjene pravila. Istraživanja pokazuju da ignoriranje ili umanjivanje nasilja značajno povećava vjerojatnost ponavljanja i produbljuje traumu žrtava [1, 2].

2.1.Studija slučaja: svima poznat, a nitko ga nije zaustavio

U jednoj ustanovi za odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama (u kojoj se pod istim krovom nalaze vrtić, osnovna i srednja škola) godinama se ponavljao isti obrazac ponašanja jednog učenika:

- praćenje djevojaka po školi i sve do njihovih domova,
- uhođenje po gradu,
- zatvaranje u školske prostore (npr. toalete),

- ponavljanje istog ponašanja s različitim djevojkama kroz više godina.

Slučaj nije bio skriven. Bio je dobro poznat. Učitelji osnovne škole imali su čak i njegovu fotografiju kako bi ga mogli pravovremeno prepoznati i spriječiti incidente.Roditelji učenika reagirali su agresivno, uz prijetnje sudskim postupcima, istodobno su bili svjesni problema pa su dijete uključili u tretman. Unatoč tome, sustav godinama nije osigurao trajno i učinkovito rješenje.

2.2.Razrednik između odgovornosti i nemoći

Razrednik se u takvim situacijama nalazi u nezavidnom položaju – očekuje se od njega da zaštiti žrtve i koordinira sve aktivnosti, ali nema stvarnu moć:

- ne može isključiti učenika,
- ne može brzo osigurati njegov premještaj,
- ne može jamčiti sigurnost učenica.

U Sloveniji postoje specijalizirane ustanove (npr. Vzgojni zavod Planina) za učenike s teškim poremećajima ponašanja, no postupak upućivanja je dugotrajan i administrativno vrlo zahtjevan. U međuvremenu problem ostaje u razredu.

3.Pravni okvir u Sloveniji: jasna pravila, slaba provedba

Slovenski pravni okvir načelno jasno određuje obveze škole. Zakon o organizaciji i financiranju vzgoje in izobraževanja u 2. članu zahtijeva sigurno i poticajno okruženje za sve učenike. Zakoni o osnovnoj školi i gimnazijama predviđaju odgojne mjere, uključujući premještaj ili isključenje. Kazneni zakonik (KZ-1) u člancima 173.–175. definira spolne delikte, a Zakon o preprečevanju nasilja u obitelji obvezuje institucije na zaštitu žrtve.Unatoč tome, praksa pokazuje velik razmak između zakona i stvarnosti. Postupci su spori, slojeviti i omogućuju brojne žalbe. Rezultat je paradoks: počinitelj ostaje u okruženju, dok se žrtve povlače i gube osjećaj sigurnosti.

4.Strah kao glavni pokretač odluka

Mnoge odluke u praksi nisu vođene stručnim kriterijima, nego strahom od roditelja, odvjetnika i eventualne javne pozornosti. Sustav tako štiti sebe, a ne najranjivije.

5.Umjesto zaključka – što treba promijeniti?

Za stvarnu promjenu potrebno je:

- ubrzati i pojednostaviti postupke kod ponavljajućeg spolnog nasilja,
- osigurati veću pravnu zaštitu učitelja i razrednika,
- dosljedno provoditi postojeće zakone,
- staviti zaštitu žrtava na prvo mjesto,
- poboljšati suradnju s vanjskim institucijama.

Šutnja nije neutralna. Ona je oblik sudjelovanja u problemu.Odgovornost počinje tamo gdje prestaje strah.

6.Literatura

[1.] Muršak J. Vzgoja in nasilje v šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta; 2012.

[2.] World Health Organization. World report on violence and health. Geneva: WHO; 2002.

[3.] Olweus D. Bullying at School: What We Know and What We Can Do. Oxford: Blackwell; 1993.

[4.] Kroflič R. Pedagoški pristopi k obvladovanju nasilja. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo; 2010.

[5.] Espelage DL, Swearer SM. Bullying in American schools: A social-ecological perspective. New York: Routledge; 2004.